

Van Omgevingsvisie op weg naar Omgevingsplan

Op dinsdag 10 september 2019 organiseerden de drie noordelijke erfgoedsteunpunten samen met de RCE de cursus Erfgoed in de Omgevingswet in het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis. Het thema was: van Omgevingsvisie op weg naar Omgevingsplan; een vervolg op de cursus van 2018, waar toen de Omgevingsvisie centraal stond.

Op 1 januari 2021 gaat de nieuwe Omgevingswet van kracht. Maar wat moet er binnen een gemeente allemaal worden geregeld om erfgoed in het omgevingsplan te verankeren? En wanneer? En wat is dan een logische volgorde? Oftewel: hoe kunnen gemeenten de vertaalslag van de omgevingsvisie naar het omgevingsplan maken? Met deze bijeenkomst willen de RCE en de Steunpunten erfgoedambtenaren en gemeenten een handvat bieden voor deze uitdaging. Aan het eind van dit verslag vindt u ook enkele links naar websites en publicaties met betrekking tot de Omgevingswet, ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed.

Dick Bloemhof (Steunpunt Monumentenzorg Fryslân) opende de bijeenkomst. Ter introductie werd een [filmpje](#) getoond waarin schrijfster Nelleke Noordervliet vertelt over haar beleving van verleden en toekomst in de steden Rotterdam en Amsterdam. Daarna gaf Rodina Fournell en terugblik op de bijeenkomsten in 2018 die als thema “erfgoed als drager van de Omgevingsvisie” hadden. Als afsluiter van deze terugblik werd gesteld: In veel gemeenten is de Omgevingsvisie nog geen feit, maar dat is misschien maar goed ook want dan kunnen we het erfgoed er nog goed in krijgen!

“De Friese Aanpak en De Friese Samenwerking, van Omgevingsvisie naar Omgevingswet”

Hierna kwamen drie presentaties over de weg van Omgevingsvisie naar Omgevingsplan in de praktijk. Dick trapte af met het verhaal over de Friese Aanpak en de Friese Samenwerking. Dit proces, dat begonnen is als een inhoudelijk overleg, heeft door de Friese Samenwerking nu ook een bestuurlijk vervolg gekregen. Kern van het traject is dat gemeenten, provincie, wetterskip (en in latere fase ook Fumo, veiligheidsregio en Rijkswaterstaat) gezamenlijk de handschoen oppakken en door samen te werken in een omgevingslab komen tot brede en integrale bouwstenen voor omgevingsvisies.

Een aantal kernpunten uit de presentatie zijn:

- Durf te kiezen, als alles belangrijk is, is niets belangrijk!
- Stel gezamenlijk opgaven en onderwerpen vast die in de omgevingsvisie moeten komen.
- Maak van Erfgoed een leidend principe en zorg dat het niet alleen beleefbaar is, maar bescherm én benut het erfgoed ook.

Klik [hier](#) voor de volledige presentatie van Dick.

Drents voorbeeld van een Omgevingsvisie met veel verschillende vormen van participatie

Namens de Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD) kwam daarna Hermien Kerperien aan het woord. Aan de hand van de Omgevingsvisie van Westerveld gaf zij praktijkvoorbeelden van de verschillende wijzen waarop participatie in een dergelijk proces tot stand kan komen. Bijvoorbeeld door het actief benaderen van voorbijgangers vanuit een ‘foodtruck’ die in de gehele gemeente op doek, maar ook door het gebruik van ansichtkaarten waarop mensen aan konden geven wat zij van belang vinden in de gemeente Westerveld of welke tips zij hebben. Ook dorpsvisies kunnen worden gebruikt als instrument voor participatie in een gemeentelijke Omgevingsvisie. Het actief ophalen van input (huis aan huis) voor deze dorpsvisies is daarbij wel van belang.

Tevens ging Hermien in op het belang van het integraal, dus inclusief erfgoed, opnemen van de fysieke leefomgeving in een Omgevingsvisie en Omgevingsplan. En ze gaf aan dat de huidige Erfgoedvisie/verordening goed kan dienen als pijler voor de Omgevingsvisie.

Klik [hier](#) voor de volledige presentatie van Hermien.

Praktijkbenadering “van Omgevingsvisie naar Omgevingsplan”

Als derde in dit drieluik uit de noordelijk provincies kwam Tim Willems-Kruize van het team Ruimtelijke Kwaliteit van Libau aan het woord. Aan de hand van de Kwaliteitsgids van de gemeente Noordenveld, waarin gebiedseigen doorontwikkeling op basis van karakteristieken centraal staat, ging hij in op de ingrediënten van een Omgevingsvisie en hoe je dit kan doorvertalen naar een Omgevingsplan. De genoemde ingrediënten zijn:

- kernkwaliteiten grondgebied
- hoofdlijnen beleid met ambities
- sturingsfilosofie en bescherming
- thema's ruimte, water, milieu, natuur, infrastructuur, verkeer en vervoer en cultureel erfgoed (incl. archeologie) in samenhang

Het is van belang een gemotiveerde keuze te maken of je deze ingrediënten middels open of gesloten normen vast wil leggen in het Omgevingsplan. Let er daarbij ook op dat activiteiten pas vergunningsplichtig zijn als dat expliciet in het Omgevingsplan en/of de bijbehorende beleidsregels staat vermeld.

Tijdens de totstandkoming van de kwaliteitsgids kwam men tot de ontdekking dat er eigenlijk vier universele mechanismen zijn:

1. karakteristieken vormen de basis voor de gebiedsindeling in het omgevingsplan
2. karakteristieken vormen het vertrekpunt voor gebiedsgericht beleid
3. open normen geven richting en ruimte en kun je uitwerken met beleidsregels
4. inspireren en begeleiden vooraf in plaats van toetsen achteraf

Tot slot gaf Tim drie tips voor één ieder die met een Omgevingsvisie en of -plan aan de slag wil:

- organiseer de inbreng vanuit cultureel erfgoed bij het opstellen van de omgevingsvisie en het – plan
- breng de kernkwaliteiten in beeld samen met landschapsarchitecten, stedenbouwers en bewoners zodat je weet wat je hebt
- zorg ervoor dat je weet wat je (in welk gebied) wilt en neem hiervoor regels op in het omgevingsplan of via de beleidsregels

Klik [hier](#) voor de volledige presentatie van Tim

Aan de slag!

Na dit kijkje in de keuken bij verschillende projecten in onze drie mooie provincies kwam kort Els Romeijn van de RCE aan het woord. Zij gaf een toelichting op de rol van de RCE bij de implementatie van de Omgevingswet én zij gaf aan dat er in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) verschillende haakjes en ankers zitten om jouw gemeentelijk beleid aan vast te knopen. Belangrijk punt: Zit op tijd aan tafel en ga aan de slag!

Routekaarten

Dat is precies wat wij na de presentatie van Els zijn gaan doen. Verdeeld over zes groepen gingen de aanwezige ambtenaren van gemeenten en provincies samen met medewerkers van verschillende adviesorganisaties en overige belangstellenden, zoals Heemschut, aan de slag met zogenaamde Routekaarten. Hoe ziet het proces van Omgevingsvisie naar Omgevingsplan eruit? En op welk momenten en op welke wijze kunnen we het erfgoed hierin het beste verankeren?

Elke gemeente staat het vrij om hierin haar eigen weg te vinden, het was dan ook mooi om te zien dat aan de verschillende tafels ook op verschillende wijze tot een routekaart werd gekomen. Al waren er natuurlijk ook een aantal overeenkomsten. Zo kwam in het begin bij verschillende tafels het begrip verkiezingen (in 2022) voorbij. Wat is het effect van deze verkiezingen op het proces? Welke keuzes maak je hierdoor? Moet iets juist voor of na de verkiezingen langs de raad?

Na een uur lang actief met elkaar in gesprek te zijn geweest gaf Dick een samenvatting waarna ook de gespreksleider van elke tafel een korte toelichting gaf op haar routekaart.

Naast de hierboven genoemde verkiezingen zijn de belangrijkste punten uit de samenvatting:

- Wanneer is iets karakteristiek? En wie benoemt deze karakteristieken?
- Aanbeveling vanuit de provincie Fryslân om provinciale cultuurhistorische visies en archeologische en cultuurhistorische kaarten als vertrekpunt en informatiebron te nemen.
- Politieke incidenten t.o.v. gestructureerde aanpak, hoe ga je daar mee om?
- Moeten we nog wat met archeologie? En wanneer? Of is dit gewoon wat er al in het bestemmingsplan staat?

- Moeten we vastleggen op welke wijze participatie plaats vindt? Zowel vanuit de gemeente tijdens de planvorming als vanuit een initiatiefnemer tijdens de uitvoering. Welke rol kiest de gemeente?
- Zou een pilot omgevingsplan juist in een ontwikkelgebied of in een statisch gebied plaats moeten vinden?
- Er wordt veel geworsteld met het feit dat erfgoed als laatste wordt gekend in nieuwe initiatieven. Om dit te voorkomen is een integrale werkwijze (ook binnen het ambtelijk apparaat) een vereiste. Het opstellen van een omgevingsvisie biedt hiervoor een goede kans!
- Gelaagde kernwaarden werken als een optelsom en kunnen een initiatief aanvullen en openingen bieden voor versterking. Het vormt niet een zwart-wit ja-nee.
- Gebiedskennis is en blijft van groot belang, niet alleen bij het opstellen van het plan, maar ook bij toetsing (overweeg dit goed, voordat opstellen of toetsen helemaal 'buiten de deur' wordt gezet).
- De vervlechting van de culturele waarden (en andere elementen in Omgevingsvisie en -plan) met het sociale domein maakt het geheel zeer lastig.
- Hoe voorkomen we de "beloning" van mensen met *een grote bek*? De schreeuwers die de wegen weten, hoe zorgen we ervoor dat ook de kleinschalige initiatieven die bescheiden worden gebracht, maar inhoudelijk heel sterk zijn, goed aan bod komen?
- Wat ook opviel was dat bij meerder groepen de conclusie werd getrokken dat het een circulair proces is.

Tot slot gaf Gerda de Bruijn van de RCE nog een korte terugblik op de serie bijeenkomsten door het gehele land waarvan dit de laatste was. Zij stipte daarbij aan dat ook het immateriële erfgoed, tradities, een onderdeel uit dient te maken van een omgevingsvisie en -plan. Maar ook dat het van belang is dat je de verbinding weet te vinden en met elkaar oplossingsgericht aan de slag gaat.

Op de vraag wat nu, zo aan het eind van de gehele serie, de overeenkomst is tussen alle provincies kwam als antwoord: Dat iedereen het anders doet en dat is de kern van de Omgevingswet, er is geen juiste weg van A naar B, er leiden meerdere wegen naar Rome en zo zijn er ook meerdere wegen van de omgevingsvisie naar het omgevingsplan. Wat ook in alle provincies terugkwam is: wat doe je met de positie van de raad? Hoe regel je de participatie etc.? Een verschil dat gaandeweg de serie steeds meer merkbaar was is het besef dat het steeds dichterbij komt, het is natuurlijk zo 2021. Tijdens deze sessie was er echter ook een nieuw kernpunt ten opzichte van eerdere sessies namelijk de koppeling met het sociaal domein.

Verder gaf Gerda aan dat "Erfgoed" bij visie en planvorming al veel meer aan tafel zit dan 10 jaar geleden, maar we zijn er nog lang niet! En dat we niet de "dingen" rondom een omgevingsplan moeten vergeten (alle verordeningen die nu bestaan moeten expliciet worden verwerkt bijvoorbeeld en er moet een nieuwe commissie benoemd worden i.v.m. behandeling monumenten en welstand).

De gehele serie heeft natuurlijk een veelvoud aan routekaarten opgeleverd (hieronder ziet u de routekaarten uit onze sessie). Aan de hand van deze routekaarten en de overige input tijdens de sessie zullen door de RCE een aantal mijlpalen worden benoemd welke kunnen dienen als handreiking en inspiratie voor een gemeentelijke Omgevingsvisie en -plan. In dit kader willen wij u ook verzoeken een korte enquête in te vullen over de bijeenkomst. Klik [hier](#) voor de enquête.

Verder lezen?

Hieronder vindt u een aantal links naar relevante websites en publicaties en bij vragen kunt u natuurlijk altijd contact opnemen met het steunpunt in uw provincie:

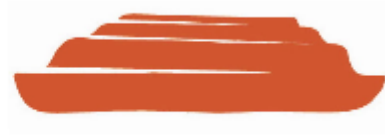
[Steunpunt Erfgoed Drenthe](#)

[Steunpunt Monumentenzorg Fryslân](#)

[Libau Steunpunt Cultureel Erfgoed](#)

[OmgevingswetPortaal](#)

[OmgevingswetPortaal Infographics](#)

[Artikel Erfgoed in de Omgevingswet \(Steunpunt Noord-Holland\)\](#)

[De Nationale Omgevingsvisie \(NOVI\)](#)

[Dorpen in Groningen](#)

[Kwaliteitsgids provincie Groningen](#)

[Grutsk op 'e Romte](#)

[Cultuurhistorische kaart en archeologische FAMKE-kaart](#)

[Erfgoedverkenning Drenthe](#)

[Typisch Ulrum](#)

[Inspiratieboek kleinschalige ingrepen in het Groninger landschap](#)

[Ruimte voor zon!](#)

[Eemsmond Kernkwaliteiten Cultuurhistorisch Erfgoed](#)

[Structuurvisie De Marne deel I: Ruimtelijke kernkwaliteiten](#)

[Omgevingslab Fryslân](#)

[Landschapsbiografie: Het verhaal van Smallingerland](#)

